

Minulosť a paragrafy. Úvod do právnych aspektov ochrany kultúrneho dedičstva.

Tomáš Michalík

1. Úvod.

Korene. Minulosť. Identita. Tieto – a iste aj iné – slová nám prebehnú hlavou, keď rozprávame o kultúrnom dedičstve. Pojem „kultúrne dedičstvo“ nie je iba abstraktnou frázou. Je to všeobecne, na Slovensku aj v zahraničí akceptovaný zastrešujúci pojem pre všetko, čo nám naši predkovia zanechali z minulosti a čo má nejaké hodnoty.

Zo samotnej povahy veci vyplýva, že všetky časti kultúrneho dedičstva majú okrem vyššie uvedených atribútov (výsledok činnosti človeka, minulosť a hodnota) ešte jednu špecifickú vlastnosť, ktorou je jeho neobnoviteľnosť, aspoň čo sa týka jeho originálnych častí. Dnes nevieme vyrobiť paleolitický pazúrikový hrot, rímsku sponu, oltár Majstra Pavla, stredoveký rukopis či Mikovíného mapu alebo Timonovu knihu. Každý z historických predmetov je unikátom, v ktorom môžeme čítať ako v otvorenej knihe našich najstarších dejín. Isteže, nie každý artefakt má mimoriadnu spoločenskú hodnotu, avšak v kontexte svojich nálezových okolností alebo histórie má potenciál rozpovedať príbehy, ktoré sú stovky či tisícky rokov zabudnuté.

Autor nasledovných riadkov sa téme práva v kultúrnom dedičstve, resp. archeológii venuje dlhodobo, a to ako v rovine publikačnej (popularizačnou i výsostne akademickou formou – viď zdroje), tak formovania budúcich generácií (externý lektor na Vysokej škole výtvarných umení, katedre reštaurovania) či verejného diskurzu. Úlohou tohto príspevku je v komplexnej podobe verejnosti priblížiť aktuálnu situáciu v oblasti právnych aspektov kultúrneho dedičstva, a to najmä v nadväznosti na ciele projektu PRISM, zameraného na otázky nelegálneho obchodu s kultúrnym dedičstvom. S cieľom dosiahnutia zrozumiteľnosti podaných informácií sa autor nevyhne istej generalizácii a zjednodušeniu. Staromilci iste ocenia, že pri písaní tohto článku nebola vôbec využitá umelá inteligencia.

2. Kultúrne dedičstvo.

V odbornej literatúre sa dedičstvo rozdeľuje na prírodné a kultúrne. Hlavným kritériom tohto rozdelenia je miera vplyvu človeka.

Prírodné dedičstvo („natural heritage“) nevzniklo pôsobením našich predkov, hoci človek sa v prírode, samozrejme, pohyboval odjakživa, využíval ju a čiastočne ju aj menil a prispôboval si ju svojim potrebám. Za prvky prírodného dedičstva tak považujeme národné parky, chránené stromy, jaskyne, prírodné mokrade a pod. Toto

rozdelenie reflektuje aj právna úprava, ktorá prírodné dedičstvo upravuje predovšetkým v jednom „univerzálnom“ právnom predpise – zákone o ochrane prírody a krajiny¹.

Na druhej strane, kultúrne dedičstvo („cultural heritage“) je výsledkom pôsobenia tých, ktorí tu boli stáročia alebo tisícročia pred nami. V Európe existujú štáty, ktoré majú (takmer) celé kultúrne dedičstvo upravené v jednom, komplexnom právnom predpise, akosi „zákonníku kultúrneho dedičstva“ – napr. Taliansko (*Codice dei beni culturali e del paesaggio* z roku 2004) či Francúzsko (*Code du patrimoine* z roku 2004). Slovensko má však jednotlivé súčasti kultúrneho dedičstva upravené vo viacerých právnych predpisoch – o pamiatkach, archívoch, múzeách či knižniciach, o ktorých bude reč neskôr.

A aby to celé nebolo také jednoduché, existujú aj lokality zmiešaného dedičstva (napr. v pravku obývané jaskyne či hrady, situované v prírodných rezerváciách), hoci tento pojem právne predpisy nepoznajú. Tieto lokality sú tak právne regulované ako predpismi z oblasti ochrany životného prostredia, tak predpismi v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva. Veru, orientovať sa v právnych predpisoch – ktoré si niekedy protirečia, následkom čoho bývajú konflikty medzi požiadavkami životného prostredia a pamiatkovej ochrany – nie je vždy jednoduché.

3. Systematika právnych predpisov².

3.1 Ústava Slovenskej republiky.

Zo základnej školy všetci vieme, že základným právnym predpisom nášho štátu je Ústava Slovenskej republiky³. Naša Ústava upravuje kultúrne dedičstvo vo viacerých ustanoveniach. Už v preambule sa dočítame o „*politickom a kultúrnom dedičstve našich predkov*“ a o „*cyrilo-metodskom duchovnom dedičstve a historickom odkaze Veľkej Moravy*“, hoci o reflexii tohto rámca možno viesť legitímne diskusie.

Kľúčovým ustanovením Ústavy, týkajúcim sa kultúrneho dedičstva, je jej čl. 44 ods. 2, podľa ktorého „*Každý je povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo.*“ Hneď v ďalšom ods. 3 sa uvádza, že „*Nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky.*“ Článok 44 je pritom súčasťou druhej hlavy („Základné práva a slobody“), šiesteho oddielu („Právo na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva“) Ústavy, t.j. Ústava ako základný kameň

¹ Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny.

<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/543/20260101>.

² Všetky právne predpisy, na ktoré odkazuje nasledovný text, vychádzajú zo znenia, účinného k 30.07.2026.

³ Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/20251101>.

právneho poriadku Slovenskej republiky považuje právo na kultúrne dedičstvo za jedno zo základných práv a slobôd. Nezabúdajme na to.

Článok 44 však nie je jediným článkom Ústavy, ktorý upravuje otázky kultúrneho dedičstva. V rámci druhej hlavy, piateho oddielu, upravujúcom hospodárske, sociálne a kultúrne práva sa v čl. 43 ods. 2 uvádza, že „Právo prístupu ku kultúrnemu bohatstvu sa zaručuje za podmienok ustanovených zákonom.“ Ďalším špecifickým – a v pomeroch Slovenskej republiky aj významným – ustanovením je čl. 20 ods. 3 Ústavy, podľa ktorého „Vlastníctvo zaväzuje. Nemožno ho zneužiť na ujmu práv iných alebo v rozpore so všeobecnými záujmami chránenými zákonom. Výkon vlastníckeho práva nesmie poškodzovať ľudské zdravie, prírodu, kultúrne pamiatky a životné prostredie nad mieru stanovenú zákonom.“

Kto dôkladne čítal citované ustanovenia Ústavy, zaiste mu napadlo, prečo ústavodarca v roku 1992 použil pre označenie kultúrneho dedičstva rôzne pomenovania? Prečo sa v pomerne ucelenej téme používa raz pojem kultúrne dedičstvo, inokedy kultúrne bohatstvo či kultúrne pamiatky? Rozlišovali poslanci Slovenskej národnej rady v politicky hektickej dobe významové nuansy medzi týmito pojmami? Verejne dostupné dokumenty odpovede na tieto otázky nedávajú – v aplikačnej praxi však ani nie sú predmetom rozporov.

3.2 Deklarácia Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva.

Hmm, už síce vieme, že existuje akési kultúrne dedičstvo, ale... Čo všetko doň patrí? Pocitovo na túto otázku zodpovedať vieme. Existuje však aj právny predpis, ktorý jednotlivé súčasti či prejavy kultúrneho dedičstva explicitne upravuje. Táto skutočnosť je spravidla prekvapivá pre veľký okruh ľudí – nielen pre študentov, ale aj pre tých, čo s kultúrnym dedičstvom pracujú. Týmto predpisom je Deklarácia Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva⁴. Význam Deklarácie spočíva najmä v tom, že ide o právny predpis, ktorý je publikovaný v Zbierke zákonov a tvorí tak súčasť slovenského právneho poriadku – je to teda prameň práva, o ktorý možno v prípade potreby opierať právnu argumentáciu. V mojej práci som tento predpis využil už veľakrát.

Deklarácia svoj obsah odvodzuje od čl. 44 Ústavy. Pre každého, kto sa pohybuje v oblasti kultúrneho dedičstva, je vhodné oboznámiť sa s jej obsahom, ktorý tvorí akýsi pomyselný filozofický základ právnej úpravy v podobe jednotlivých právnych predpisov. Navyše, uvedenie jednotlivých ustanovení na začiatkoch článkov či študentských prác budí dojem veľmi dobrej orientácie v problematike...

⁴ Uznesenie Národnej rady Slovenskej republiky k Deklarácii Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva č. 91/2001 Z. z. <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/91/20010320>.

Východiskovým ustanovením je čl. 1, ktorý v ods. 1 deklaruje, že kultúrne dedičstvo „je nenahraditeľným bohatstvom štátu a jeho občanov, je dokladom vývoja spoločnosti, filozofie, náboženstva, vedy, techniky, umenia, dokumentom vzdelanostnej a kultúrnej úrovne slovenského národa, iných národov, národnostných menšín, etnických skupín a jednotlivcov, ktorí žijú alebo v minulosti žili na území Slovenska.“ Za mimoriadne progresívny a moderný možno považovať ods. 2, podľa ktorého sú jednotlivé druhy a časti kultúrneho dedičstva „rovnocenné a tvoria neoddeliteľnú súčasť kultúrneho dedičstva Európy a celého ľudstva.“ Je fajn, že táto skutočnosť, ktorá je v globálnej odbornej literatúre venovanej otázkam práva a manažmentu kultúrneho dedičstva široko akcentovaná (ide najmä o tézy, že neexistuje nadradené kultúrne dedičstvo a že kultúrne dedičstvo patrí ľudstvu ako celku), si našla cestu aj do slovenského právneho poriadku.

K definíciám prechádza Deklarácia vo svojom čl. 2, kde najprv kultúrne dedičstvo v súlade so súčasnými trendmi rozdeľuje na hmotnú a nehmotnú zložku („...*hmotné a nehmotné hodnoty, hnutelné a nehnuteľné veci*...“). Pre naše potreby je relevantná najmä prvá zložka, upravená v čl. 2 ods. 3, ktorá je vlastne právnym ukotvením hmotného kultúrneho dedičstva. Za hmotnú hodnotu kultúrneho dedičstva („*tangible cultural heritage*“) sa tak explicitne považujú:

- archívne dokumenty,
- historické knižničné dokumenty a fondy,
- diela písomníctva, scénografie, kinematografie, televíznej a audiovizuálnej tvorby,
- zbierky múzeí a galérií,
- diela výtvarného, úžitkového a ľudového umenia a dizajnu,
- architektonické objekty,
- urbanistické súbory,
- archeologické nálezy a lokality,
- objekty ľudového staviteľstva,
- pamiatky výroby, vedy a techniky,
- historické záhrady, parky a kultúrna krajina.

Deklarácia definuje aj nehmotnú zložku kultúrneho dedičstva („*intangible cultural heritage*“), ako aj – rámcovo – ďalšie významné špecifiká, ktoré sa s kultúrnym dedičstvom spájajú, najmä jeho ochranu ako verejný záujem (čl. 3 ods. 1), potrebu kompenzácie v prípade narušenia iných občianskych práv (čl. 3 ods. 2) či režim jeho vývozu z územia alebo dovozu na územie Slovenskej republiky (čl. 5).

3.3 Zákon o ochrane pamiatkového fondu.

Pristúpme k jednotlivým právnym predpisom, upravujúcim konkrétne časti kultúrneho dedičstva. Kľúčovým právnym predpisom, predmetom úpravy ktorého je tá časť kultúrneho

dedičstva, ktorá sa nachádza *in situ* (priamo na mieste pôvodného výskytu), je zákon o ochrane pamiatkového fondu,⁵ niekedy zjednodušene nazývaný „pamiatkový zákon“.

Tento zákon upravuje postavenie národných kultúrnych pamiatok a pamiatkových území (t.j. pamiatkových rezervácií a pamiatkových zón), ktoré spolu tvoria pamiatkový fond Slovenska. Okrem pamiatkového fondu však zákon o ochrane pamiatkového fondu upravuje aj právny režim archeologických nálezov a archeologických nálezísk, ktoré môžu, ale nemusia byť – a spravidla ani nie sú – vyhlásené za národné kultúrne pamiatky.

Podľa aktuálneho znenia § 2 ods. 5 zákona sa za archeologický nález považuje „*hnuteľná vec, ktorá je dokladom o živote človeka a o jeho činnosti od najstarších dôb do roku 1918 a spravidla sa našla alebo nachádza sa v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou. Archeologickým nálezom je tiež zbraň, munícia, strelivo, súčasť uniformy, vojenská výzbroj alebo iný vojenský materiál, ktorý sa našiel v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou a pochádza pred roku 1946.*“ Za archeologické nálezisko sa v zmysle § 2 ods. 6 uvedeného zákona považuje „*nehnuteľná vec na topograficky vymedzenom území s odkrytými alebo neodkrytými archeologickými nálezmi v pôvodných nálezových súvislostiach.*“

Zákon ďalej upravuje pôsobnosť orgánov špecializovanej štátnej správy v oblasti ochrany pamiatkového fondu. Ako prvostupňový orgán boli konštituované krajské pamiatkové úrady, nad výkon činnosti ktorých dozerá Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, ktorý je vo väčšine prípadov druhostupňovým orgánom štátnej správy. Celý segment pamiatkových úradov zastrešuje ústredný orgán štátnej správy⁶ pre kultúrne dedičstvo, ktorým je Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, ktoré svoju funkciu vykonáva najmä prostredníctvom svojej sekcie kultúrneho dedičstva a pamiatkovej inšpekcie. Ministerstvo zo zákona zriaďuje tri poradné orgány, úlohou ktorých je prejednávanie špecifických vecí, spojených s kultúrnym dedičstvom: Pamiatkovú radu (§ 6), Archeologickú radu (§ 7) a Komisiu na overovanie osobitnej odbornej spôsobilosti na vykonávanie pamiatkového výskumu (§ 8). Postavenie a kompetencie pamiatkových úradov sú upravené v §§ 9 až 11 zákona. Zákon tiež upravuje režim vyhlasovania národných kultúrnych pamiatok, pamiatkových území či ochranných pásiem, spôsob rozhodovania vo veciach, súvisiacich so zásahmi do pamiatkového fondu, ako aj ďalšie aktivity či nástroje, súvisiace s pamiatkovým fondom.

Pamiatkovým výskumom a nálezom je venovaná samostatná šiesta časť zákona (§§ 35 – 41), ktorá je z hľadiska boja proti nelegálnemu obchodu či obehu kultúrneho dedičstva najviac relevantná.

⁵ Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu.

<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/49/20250401>.

⁶ § 18 ods. 1, písm. b) zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy.

<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/575/20260701>.

Ako je v slovenskom právnom poriadku upravený právny režim archeologického nálezu? Predovšetkým treba uviesť, že všetky archeologické nálezy sú zo zákona vlastníctvom štátu (§ 40 ods. 6). Archeologické nálezy bývajú spravidla nachádzané v rámci riadnych – predstihových či záchranných – archeologických výskumov, kde sa nachádzajú väčšie súbory týchto súčastí kultúrneho dedičstva. V týchto prípadoch je právny režim jasný – ich správcom ako štátneho majetku je buď Archeologický ústav SAV alebo štátne múzeum, ak sú tieto inštitúcie realizátormi výskumov, v rámci ktorých sa nálezy našli. V ostatných prípadoch je správcom tohto štátneho majetku Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, a to de iure od prijatia výskumnej dokumentácie (§ 40 ods. 6). V praxi často dochádza k zmene vlastníctva archeologických nálezov zo strany Pamiatkového úradu SR, avšak vždy iba v prospech orgánov miestnej samosprávy, ktoré sú povinné nálezy umiestniť do nimi zriaďovaných múzeí (§ 40 ods. 9). Uvedený mechanizmus tak zabezpečí, že archeologické nálezy ostanú vo verejných – štátnych alebo samosprávnych – zbierkach, kde by mali byť prístupné na podrobnejší výskum.

Archeologický nález však možno nájsť aj iným spôsobom. Nálezcom môže byť každý z nás – napríklad keď ide vyvenčiť psa alebo vyrazí do lesa na huby. Takýmto nálezom, ktoré sa nájdú náhodou, pri inej činnosti, hovoríme náhodné nálezy. V prípade, ak sa ako nálezca zachováte tak, ako káže zákon, t.j. nález hneď oznámite krajskému pamiatkovému úradu a poskytnete mu súčinnosť pri jeho identifikácii a vyzdvihnutí z miesta nálezu – máte zákonný nárok na odmenu, tzv. nálezné. Od roku 2009 je na Slovensku určené nálezné až do výšky 100% hodnoty nálezu, t.j. náhodný nálezca – ak odolá pokušeniu nález pokútnym spôsobom speňažiť – má nárok na odmenu vo výške hodnoty nálezu, ktorá je určená znaleckým posudkom. Náhodné nálezy bývajú vďačnou témou mediálnych výstupov, prípadné komentáre pod novinovými článkami však niekedy slúžia ako sonda do temných hlbín kolektívnej duše našej spoločnosti.

Náhodný nález je náhodným vtedy, ak sa našiel náhodou, takpovediac nechtiac. Aktivita amatérskych hľadačov, ktoré majú za cieľ nájsť archeologické nálezy na archeologických lokalitách, sú v zákone aj v prevažnej časti odbornej verejnosti považované za neželané a z právneho hľadiska sú nezákonné. V dominantnej väčšine prípadov ide o nelegálne vyhľadávanie kovových nálezov pomocou detektoru kovov hľadačmi, tzv. detektoristami. Hoci v ideálnom štáte a v ideálnej spoločnosti by sa azda dal nájsť priestor pre win-win riešenie (vyhľadávanie nálezov informovanými hľadačmi s hlbokou osobnou integritou, dokumentujúcimi nálezové okolnosti a ich následné odovzdanie profesionálnym verejným inštitúciám), objektívne podmienky Slovenskej republiky takémuto riešeniu neprajú – nehovoriac o tom, že činnosť detektoristov je na základe skúsenosti z autopsie aj informácií z terénu veľmi hlboko previazaná s kultúrnou kriminalitou (česť výnimkám!). K prípadnej spolupráci odborníkov a dobrovoľníkov sa už popísalo veľa, a v prípade dobrej vôle sa riešenie vždy nájde. Za všetky spomeniem prípad z vlastnej kuchyne – iba pred pár rokmi sme v Trenčianskom múzeu v Trenčíne s pomocou spolupracovníkov z občianskeho združenia Hradiská na Považí našli a zachránili depot z mladšej doby bronzovej, ktorý sme – spolu

s receptom, ako nájsť poctivý prienik medzi záujmami komunity hľadačov a ochrany kultúrneho dedičstva – aj publikovali, a to takpovediac priamo v jame levovej⁷.

Záver zákona (§ 42) je vyhradený skutkovým podstatám priestupkov a iných správnych deliktov, medzi ktorými nechýba ani nesplnenie oznamovacej povinnosti, nenakladanie s nálezom podľa zákona či neoprávnené vyhľadávanie, vykopanie, vyzdvihnutie, premiestnenie či prechovávanie archeologického nálezu.

3.4 Zákon o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty.

Základným právnym predpisom, ktorý upravuje postavenie kultúrneho dedičstva *in fondo* (vo fondových inštitúciách, najmä múzeách), je zákon o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty, v aplikačnej praxi nazývaný „múzejný zákon“⁸. Na rozdiel od zákona o ochrane pamiatkového fondu sa týka dominantne predmetov, ktoré sú uchovávané a spravované v múzeách ako tzv. zbierkové predmety. V slovenských podmienkach patria súčasť kultúrneho dedičstva v absolútnej väčšine prípadov do verejných zbierok.

Dôležitou súčasťou zákona je zákonná definícia dvoch kľúčových pojmov: „predmet kultúrnej hodnoty“ a „zbierkový predmet“. Za predmet kultúrnej hodnoty sa podľa § 2 ods. 1 zákona považuje „*pôvodný hmotný alebo duchovný doklad, ktorý má schopnosť priamo alebo sprostredkovane vypovedať o vývoji spoločnosti a má trvalý vedecký, historický, kultúrny alebo umelecký význam.*“ Zákon dokonca mimoriadne podrobne rozoznáva jednotlivé kategórie predmetov kultúrnej hodnoty, ktoré upravuje v prílohe 2 zákona. Pre naše potreby stačí, keď si zapamätáme, že predmetom kultúrnej hodnoty sú najmä vybrané časti kultúrneho dedičstva, staršie ako 50 rokov a akýkoľvek predmet, starší ako 100 rokov. Ľudovo povedané, predmetmi kultúrnej hodnoty sú starožitnosti – mince, knihy, obrazy, sochy či archeologické nálezy. Zapamätajme si tento pojem, stretneme sa s ním ešte aj ďalej. Ak sa na konkrétnu skupinu (napríklad na archeologické nálezy) neaplikuje špecifický právny režim, vlastníkom predmetov kultúrnej hodnoty môžete byť aj vy – určite viacerí z čitateľov majú brošňu po prababke, rakúske či uhorské koruny alebo zbierku medzivojnových pohľadníc. Áno, aj tieto predmety sú súčasťou kultúrneho dedičstva. Zbierkovým predmetom je podľa § 2 ods. 2 zákona každý „*predmet kultúrnej hodnoty, ktorý je odborne spravovaný vykonávaním základných odborných činností.*“ Ide teda o tie „starožitnosti“, ktoré sa uchovávajú v múzeách, spravidla rádovo vyššej hodnoty než máme doma po predkoch či v legálnych súkromných zbierkach.

⁷ Michalík-Malec-Jenčík 2022.

⁸ Zákon č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov. <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2009/206/20240801>.

Múzejný zákon ďalej upravuje postavenie a kompetencie múzeí a galérií a výkon základných odborných činností, ktorými sú:

- nadobúdanie zbierkových predmetov (§ 9),
- odborná evidencia zbierkových predmetov (§ 10),
- odborná revízia zbierkových predmetov (§ 11),
- bezpečnosť zbierkových predmetov (§ 12),
- odborná ochrana zbierkových predmetov (§ 13),
- vedecko-výskumná činnosť (§ 14) a
- sprístupňovanie zbierkových predmetov (§ 15).

Na konci múzejného zákona sú upravené priestupky a iné správne delikty.

3.5 Zákon o archívoch a registratúrach

Jedinou zo súčastí kultúrneho dedičstva, ktoré svojou povahou nespádajú pod rezort kultúry, ale z historických dôvodov pod rezort vnútra, sú archívne dokumenty, uchovávané v archívoch a regulované zákonom o archívoch a registratúrach⁹.

Archívnym dokumentom je podľa § 2 ods. 2 zákona „záznam, ktorý má trvalú dokumentárnu hodnotu pre poznanie dejín Slovenska a Slovákov.“ Na rozdiel od ostatných zákonov, zákon o archívoch explicitne upravuje aj pojem „archívne dedičstvo“, ktoré je v § 2 ods. 6 zákona definované ako „súbor archívnych dokumentov, archívnych fondov a archívnych zbierok, okrem cudzích archívnych dokumentov, zapísaných v Evidencii archívneho dedičstva Slovenskej republiky“, pričom v čl. 3 ods. 1 zákona sa výslovne uvádza, že archívne dedičstvo je súčasťou kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky a že štát je povinný zabezpečiť jeho zachovanie.

Archívny zákon ďalej upravuje sústavu archívov, štátnu správu na úseku archívov, špecifické činnosti, spojené so starostlivosťou o archívne materiály a pod.

3.6 Zákon o knižniciach

Ďalším zo zákonov, ktoré regulujú predmety kultúrneho dedičstva, je zákon o knižniciach¹⁰. Zákon sa zameriava najmä na súčasné aktivity moderných knižníc; z hľadiska

⁹ Zákon č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov. <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/395/20251015>.

¹⁰ Zákon č. 126/2015 Z. z. o knižniciach a o zmene a doplnení zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 Z. z. <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/126/20220330>.

kultúrneho dedičstva sú relevantné najmä jeho ustanovenia o historických knižničných dokumentoch a historických knižničných fondoch.

Podľa § 2 ods. 8 zákona „*Historický knižničný dokument je samostatný dokument a historický knižničný fond je súbor dokumentov vyhlásených Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky za historický knižničný dokument alebo za historický knižničný fond podľa § 21 okrem archívnych dokumentov upravených osobitným predpisom.*“ Podľa § 21 zákona môže Ministerstvo kultúry SR za historické vyhlásiť také knižničné dokumenty alebo fondy, ktoré majú

- osobitnú kultúrnu a historickú hodnotu (najmä vzácny rukopis, stará a vzácna tlač do roku 1830, slovacikálny dokument alebo fond do roku 1918 a významný slovacikálny dokument alebo fond bez časového ohraničenia) alebo
- priamy vzťah k významným osobnostiam alebo historickým udalostiam.

Samozrejme, za historické knižničné dokumenty alebo fondy sú vyhlasované iba najvýznamnejšie historické knihy a ich súbory, najmä knižnice šľachtických rodov a ich časti. Ako však vidno z vyššie uvedenej definície predmetov kultúrnej hodnoty, súčasťou kultúrneho dedičstva je aj bežná modlitebná kniha vášho predka zo začiatku 20. storočia – hoci nie v pozícii historického knižničného dokumentu, ale predmetu kultúrnej hodnoty.

Zákon ďalej veľmi podrobne upravuje výkon knižničných činností, sústavu knižníc a pod.

3.7 Zákon o podmienkach vývozu a dovozu predmetu kultúrnej hodnoty

Verejnosti pomerne neznámy zákon o podmienkach vývozu a dovozu predmetu kultúrnej hodnoty¹¹ sa v aplikačnej praxi prakticky nevyužíva, vie však byť využitý ako kladivo na pokútnych predajcov, ponúkajúcich starožitnosti na výmenných stretnutiach, burzách starožitností či v online priestore.

Zákon upravuje právny režim vývozu a dovozu predmetov kultúrnej hodnoty, ktoré sú síce pre potreby tohto zákona definované mierne odlišne než v prípade múzejného zákona, beztak však jeho dôsledná aplikácia môže spôsobiť veľa nedorozumení či priamo konfliktných situácií aj v prípade legálneho obchodu so zberateľským materiálom.

Podľa zákona je pre vývoz predmetov kultúrnej hodnoty (a teda napr. aj pre cezhraničný predaj bežných, rutinných starožitností) potrebné disponovať povolením

¹¹ Zákon č. 207/2009 Z. z. o podmienkach vývozu a dovozu predmetu kultúrnej hodnoty a o doplnení zákona č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2009/207/20260801>.

Ministerstva kultúry SR, ktoré je kompetentné požiadať o odborné vyjadrenie Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Slovenskej národnej knižnice či významných štátnych múzeí.

Významnou povinnosťou, ktorú tento zákon upravuje, je však povinnosť evidencie predmetov kultúrnej hodnoty vo vlastníctve alebo držbe predajcu alebo príležitostného predajcu (§ 7 a 7b). Tento nástroj bol zriadený s cieľom sťažiť nezákonný obeh súčastí kultúrneho dedičstva. Predajcom je pre potreby zákona osoba, ktorej predmetom podnikania alebo činnosti je obchodovanie s predmetmi kultúrnej hodnoty. Príležitostným predajcom je zas „osoba, ktorá príležitostne ponúka na predaj predmety kultúrnej hodnoty najmä na príležitostnom trhu, burze starožitností, výmennom stretnutí zberateľov alebo prostredníctvom internetu a ktorej predmetom podnikania alebo predmetom činnosti nie je obchodovanie s predmetmi kultúrnej hodnoty.“ Vedenie evidencie zo strany predajcov alebo príležitostných predajcov má kompetenciu kontrolovať Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, autor týchto riadkov je však k ambíciám štátnych orgánov vymáhať splnenie zákonnej povinnosti evidencie v aplikačnej praxi skeptický.

3.8 Zákon o navrátení nezákonne vyvezených kultúrnych predmetov

Náš krátky exkurz do právnych predpisov, regulujúcich hmotné kultúrne dedičstvo, zakončíme pri ďalšom verejnosti neznámom zákone, tentokrát venovanému navráteniu nezákonne vyvezených kultúrnych predmetov¹².

Tento zákon upravuje postup v situácii, kedy dôjde k nezákonnému vývozu kultúrneho predmetu z verejnej zbierky na Slovensku do zahraničia. V praxi by išlo najmä o vykradnutie slovenského verejného (štátneho alebo samosprávneho) múzea a identifikovanie ukradnutých zbierkových predmetov v zahraničí.

Podme najprv k terminológii. „Kultúrnym predmetom“ je na účely tohto zákona podľa jeho § 2 ods. 1 „vec, ktorá je pred nezákonným vyvezením z územia Slovenskej republiky alebo členského štátu alebo po ňom označená alebo vymedzená Slovenskou republikou alebo príslušným členským štátom ako súčasť národného kultúrneho dedičstva, ktoré má umeleckú hodnotu, historickú hodnotu alebo archeologickú hodnotu podľa právnych predpisov alebo administratívnych postupov Slovenskej republiky alebo členského štátu.“ Termín „kultúrny predmet“ zjavne reflektuje medzinárodné všeobecné pomenovanie všetkých súčastí kultúrneho dedičstva v podobe „cultural goods“ (ang.), „beni culturali“ (tal.), „biens culturels“ (fr.) či „dobra kultury“ (poľ.). V zmysle § 2 ods. 2 zákona tak ide o akési zastrešujúce označenie pre:

- národné kultúrne pamiatky,
- archeologické nálezy a nálezy,
- zbierkové predmety,

¹² Zákon č. 416/2002 Z. z. o navrátení nezákonne vyvezených kultúrnych predmetov.
<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/416/20160701>.

- historické knižničné dokumenty a historické knižničné fondy,
- archívne dokumenty a
- predmety kultúrnej hodnoty.

Pointou zákona je úprava postupu, kedy sa na území cudzieho štátu nájde kultúrny predmet zo Slovenska vo verejnom vlastníctve, ktorý bol z nášho územia nezákonne vyvezený. Podľa zákonného postupu by mal príslušný orgán Slovenskej republiky ako žiadajúceho štátu, ktorým je Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, osloviť príslušné orgány požiadaného štátu, na území ktorého sa slovenský kultúrny predmet našiel. Podľa verejne dostupných informácií nebol zákon o navrátení nezákonne vyvezených kultúrnych predmetov v aplikačnej praxi ani raz využitý, je však súčasťou nášho právneho poriadku.

3.9 Vývoz predmetov kultúrneho dedičstva

Osobitnou problematikou, spojenou s predmetmi kultúrneho dedičstva, je otázka zákonnej úpravy ich vývozu, ktorá je upravená v jednotlivých, vyššie uvedených predpisoch. Stručný prehľad právnej úpravy je uvedený v tabuľke.

Kategória	Trvalý vývoz	Dočasný vývoz
Národná kultúrna pamiatka	Zakázaný.	Najviac na 2 roky, na základe povolenia MK SR.
Zbierkový predmet	Výnimočne, iba na základe zámeny za iný zb. predmet zo štátu dovozu, na základe povolenia MKSR.	Najviac na 2 roky, na základe povolenia zriaďovateľa.
Predmet kultúrnej hodnoty	Možný, na základe povolenia MK SR, s prihliadnutím na stanoviská PÚ SR, SNK, SNG, SNM a pod.	Najviac na 2 roky, na základe povolenia MK SR.
Archívny dokument	Zakázaný.	Najviac na 12 mesiacov, na základe povolenia MV SR.
Historický knižničný dokument & fond	Zakázaný.	Najviac na 2 roky, na základe povolenia MK SR.

4. Trestnoprávna úprava.

Vyššie uvedené právne predpisy obsahujú ustanovenia, upravujúce skutkové podstaty priestupkov a iných správnych deliktov na úseku ochrany kultúrneho dedičstva, resp. jeho jednotlivých súčastí. Aká právna úprava sa však vzťahuje na závažnejšie konanie, kde nie je

pokuta dostatočne odstrašujúcim následkom? Odpoveďou je trestné právo, konkrétne kódex, ktorý na Slovensku platí od roku 2005 – Trestný zákon¹³.

Aký je rozdiel medzi priestupkom a trestným činom? V skratke možno povedať, že trestný čin má spravidla závažnejšie následky a sú ním spôsobené väčšie škody. Zatiaľ čo priestupky sú upravené v zákonoch, upravujúcich jednotlivé súčasti kultúrneho dedičstva, trestné činy sú uvedené v jedinom zákone – Trestnom zákone. Sankcie za spáchanie priestupkov a iných správnych deliktov v podobe pokút ukladajú správne orgány (napr. krajské pamiatkové úrady), o sankcii za spáchanie trestného činu – spravidla v podobe trestu odňatia slobody – rozhoduje výlučne súd.

Výslovne kultúrnemu dedičstvu sa Trestný zákon venuje v troch ustanoveniach:

V 248a Trestného zákona je upravený trestný čin poškodzovania a znehodnocovania kultúrnej pamiatky. Základná skutková podstata tohto trestného činu je uvedená v ods. 1 a znie: „Kto, čo aj z nedbanlivosti, poškodí, znehodnotí, alebo zničí nehnuteľnú vec, ktorá je kultúrnou pamiatkou, alebo zmarí konanie o vyhlásenie nehnuteľnej veci za kultúrnu pamiatku a spôsobí tak značnú škodu, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.“ Viem, čo vás napadne pri čítaní tejto skutkovej podstaty – aká vysoká je „značná škoda“? Odpoveď na túto základnú otázku nám dáva ustanovenie § 125 Trestného zákona, ktoré upravuje arbitrárne určené hranice výšky škody, konkrétne škodu malú (viac ako 700 eur), škodu väčšiu (viac ako 20.000 eur), škodu značnú (viac ako 250.000 eur) a škodu veľkého rozsahu (viac ako 650.000 eur). Ako vyplýva z citovaného ustanovenia, trestnoprávne je postihnutelné iba nezákonné konanie, ktoré na nehnuteľnej kultúrnej pamiatke spôsobí škodu minimálne vo výške 250.000 eur – takéto konanie však (na rozdiel od veľkej väčšiny iných trestných činov) nemusí byť úmyselné, ale iba nedbanlivostné.

Na dlhší trest odňatia slobody sa páchatel' môže odsúdiť v prípade, ak sú splnené ďalšie kritériá nad rámec základnej skutkovej podstaty (právnici hovoria o tzv. kvalifikovanej skutkovej podstate). Odňatím slobody až na 2 roky sa páchatel' potrestá, ak spácha vyššie uvedený čin závažnejším spôsobom konania, z osobitného motívu alebo ak ním získa pre seba alebo pre iného väčší prospech (§ 248a ods. 2). Odňatím slobody na 1 až 5 rokov sa páchatel' potrestá, ak takýto čin spácha ako člen nebezpečného zoskupenia, spôsobí škodu veľkého rozsahu alebo ak čin spácha na území poživajúcom ochranu podľa osobitného predpisu (§ 248a ods. 3).

§ 249 Trestného zákona je vyhradený ochrane archeologických nálezov a nálezísk, a to v podobe trestného činu poškodzovania a znehodnocovania archeologického dedičstva. Štruktúra ustanovenia § 249 je analogická ako pri poškodzovaní a znehodnocovaní kultúrnej pamiatky. V ods. 1 je upravená základná skutková podstata: „Kto neoprávnene vyhladáva,

¹³ Zákon č. 300/2005 Z. z. <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/300/20260715>.

vykope, inak z miesta nálezu vyzdvihne, premiestni alebo prechováva archeologický nález, alebo kto inak poškodzuje alebo znehodnocuje archeologické dedičstvo, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“ Hoci v právnych predpisoch na národnej úrovni pojem „archeologické dedičstvo“ upravený nie je, aplikačná prax sa s touto absenciou vysporiadala.

Kvalifikovaná skutková podstata predpokladá uloženie trestu odňatia slobody na šesť mesiacov až tri roky, a to v prípade, ak páchatel' spácha trestný čin detektorom kovov alebo iným detekčným zariadením, z osobitného motívu, vo väčšom rozsahu alebo hoci bol za obdobný čin v predchádzajúcich 12 mesiacoch postihnutý alebo bol za taký čin v predchádzajúcich 24 mesiacoch odsúdený. Odňatím slobody na 1 až 5 rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha trestný čin v značnom rozsahu alebo závažnejším spôsobom konania. A nakoniec, ods. 4 upravuje najzávažnejšie konanie, spočívajúce v spáchaní trestného činu vo veľkom rozsahu, ako člen nebezpečného zoskupenia, na území požívajúcom ochranu podľa osobitného predpisu alebo za krízovej situácie. Vtedy možno páchatel'ovi uložiť trest odňatia slobody v trvaní 2 až 8 rokov.

Tretím ustanovením je § 249a Trestného zákona, ktorý upravuje trestný čin falšovania predmetov kultúrnej hodnoty. Tohto trestného činu sa dopustí ten, kto „*neoprávnene vyrobí, napodobní alebo pozmení predmet kultúrnej hodnoty tak, aby bol považovaný za pravý, alebo kto taký predmet sebe alebo inému zadováži alebo prechováva.*“ Sankciou za spáchanie tohto trestného činu je trest odňatia slobody až na 2 roky.

Kvalifikovaná skutková podstata predpokladá spáchanie tohto trestného činu z osobitného motívu, vo väčšom rozsahu alebo prostredníctvom počítačového systému (trest odňatia slobody na 6 mesiacov až 3 roky), závažnejším spôsobom konania alebo v značnom rozsahu (trest odňatia slobody na 1 až 5 rokov) či vo veľkom rozsahu, ako člen nebezpečného zoskupenia alebo ak ide o predmet kultúrnej hodnoty požívajúci ochranu podľa osobitného predpisu (trest odňatia slobody na 2 až 8 rokov). Trestný čin falšovania predmetov kultúrnej hodnoty bol do Trestného zákona zavedený ako reakcia na odhalenie falšovateľskej dielne na Považí políciou v roku 2010.

Od 1. apríla 2026 bol novelou¹⁴ do Trestného zákona doplnený aj trestný čin poškodzovania vojnových hrobov, vojenských hrobov a pamätníkov holokaustu (§ 248b). Ide teda o trestný čin, ktorý je v našej právnej úprave úplne nový; zákonodarca ho v systematike Trestného zákona priradil k trestným činom v oblasti kultúrneho dedičstva. Podľa ods. 1 sa tohto trestného činu dopustí ten, kto „*poškodí, znehodnotí alebo zničí miest, kde sú uložené ľudské ostatky vojnovéj obete alebo vojenskej obete, náhrobok, pamätník, iný pietny symbol alebo pamätné miesto, ktoré pripomínajú vojnovú udalosť, vojenskú udalosť alebo ozbrojený konflikt, alebo pamätník obetí holokaustu alebo inej genocídy a spôsobí tak malú škodu.*“ V ďalších odsekoch zákon upravuje kvalifikované skutkové podstaty, v zásade s podobným

¹⁴ Zákon č. 44/2026 Z. z.

obsahom ako pri predchádzajúcich trestných činoch. Je zjavné, že takýto trestný čin má na Slovensku svoje opodstatnenie, vrátane jeho presahu do kultúrneho dedičstva.

5. Nadnárodné právne predpisy.

Doteraz sme sa venovali právnym predpisom na národnej úrovni – tým, ktoré platia na území Slovenskej republiky. Naša krajina je však členom medzinárodného spoločenstva. Viaceré medzinárodné organizácie sú oprávnené prijímať a vydávať nadnárodné právne predpisy, ktoré sa včlenením do národného právneho poriadku stávajú právnymi predpismi, záväznými aj pre Slovensku republiku. Takéto predpisy sa v našej terminológii nazývajú dohovory („conventions“) a v oblasti kultúrneho dedičstva ich vydáva Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO) na celosvetovej úrovni a Rada Európy na svojej, predovšetkým európskej úrovni. Radu Európy si nielen moji študenti nezriedka mýlia s Európskou úniou – nenechajte sa preto pomýliť, ide o dve úplne rozdielne medzinárodné organizácie.

Priamo z dohovorov nám ako občanom nevyplývajú žiadne povinnosti – ich ratifikáciou a publikáciou v Zbierke zákonov sa však Slovenská republika zaväzuje prijať také opatrenia, ktoré sú súladné s cieľmi, upravenými v konkrétnych dohovoroch. Vzhľadom na limitovaný rozsah sú v príspevku dohovory iba stručne vymenované.

5.1 Dohovory Rady Európy.

Rada Európy prijala viacero dohovorov v oblasti kultúry, kultúrneho dedičstva sa však týkajú najmä:

- Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva (revidovaný¹⁵) (la Valletta, 1992)¹⁶,
- Dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy (Grenada, 1985)¹⁷ a
- Rámcový dohovor Rady Európy o hodnote kultúrneho dedičstva pre spoločnosť (Faro, 2005)¹⁸.

Radou Európy prijatý, avšak Slovenskou republikou zatiaľ neratifikovaný je Dohovor Rady Európy o trestných činoch týkajúcich sa kultúrnych statkov (Nikózia, 2017).

¹⁵ Pôvodný dohovor bol prijatý v roku 1969 v Londýne, Československo ho však neratifikovalo.

¹⁶ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 344/2001 Z. z.
<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/344/20010906>.

¹⁷ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 369/2001 Z. z.
<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/369/20010915>.

¹⁸ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 325/2013 Z. z.
<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2013/325/20131022>.

5.2 Dohovory UNESCO.

Keď sa niekoho opýtate na dohovor UNESCO, prevažnej väčšine respondentov sa vybaví Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. Dohovorov UNESCO je však viacero:

- Dohovor na ochranu kultúrnych statkov za ozbrojeného konfliktu (Haag, 1954)¹⁹ (+ Prvý protokol a Druhý protokol k tomuto dohovoru),
- Dohovor o opatreniach na zákaz a zamedzenie nedovoleného dovozu, vývozu a prevodu vlastníctva kultúrnych statkov (Paríž, 1970)²⁰,
- Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva (Paríž, 1972)²¹,
- Dohovor o ochrane kultúrneho dedičstva pod vodou (Paríž, 2001)²² a
- Dohovor na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva (Paríž, 2003)²³.

6. Iné medzinárodné dokumenty.

Na záver ostáva ešte vysporiadať sa s inými medzinárodnými dokumentmi, ktoré však – pre niekoho možno prekvapivo – nemajú povahu právnych predpisov, a teda ani prameňov práva. V praxi pôjde najmä o rôzne charty, spravidla medzinárodnej organizácie ICOMOS, medzi ktoré patrí:

- Benátska charta (o ochrane a obnove pamiatok a pamiatkových sídiel, 1964),
- Florentská charta (o historických záhradách, 1982),
- Washingtonská charta (o ochrane historických miest, 1987),
- Charta z Lausanne (o ochrane archeologického dedičstva, 1990)

či iné charty, rezolúcie alebo deklarácie ICOMOS. Zatiaľ čo v odbornom diskurze ide o relevantné zdroje informácií, prijímané významnou medzinárodnou „pamiatkarskou“ organizáciou, z hľadiska ich záväznosti je potrebné konštatovať, že tieto dokumenty nemajú právne záväzný charakter.

7. Kultúrna kriminalita

¹⁹ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 94/1958 Zb.
<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1958/94/19581231>.

²⁰ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 15/1980 Zb.
<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1980/15/19800215>.

²¹ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 159/1991 Zb.
<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1991/159/19910506>.

²² Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 210/2009 Z. z.
<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2009/210/20090602>.

²³ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 375/2006 Z. z.
<https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2006/375/20060608>.

Ako môžeme vidieť z predchádzajúcich riadkov, diapazón prejavov kultúrnej kriminality môže byť veľmi široký. V podmienkach Slovenskej republiky pôjde predovšetkým o vykrádanie múzeí a kostolov, ako aj o poškodzovanie archeologických lokalít. Najväčšiu intenzitu vykazujú práve vykrádania archeologických lokalít, prevažne pomocou detektorov kovov. Vzhľadom na svoju početnosť a lokalizáciu majú práve archeologické lokality relatívne najhoršiu ochranu, resp. pre páchatelov predstavujú relatívne najnižšie riziko odhalenia ich nezákonných aktivít. Historické artefakty od nás končia nielen na stoloch zberateľských búr, ale nezriedka aj v svetových katalógoch obchodu s umením a kultúrnym dedičstvom.

Kultúrna kriminalita sa však nevyhýba žiadnemu regiónu sveta. Kto hľadá, nájde mimoriadne početné zdroje, obsahujúce informácie o vykrádaní khmérskeho chrámu v Kambodži, nájazdoch pot-hunters v Severnej Amerike, cieľavedomých vykrádačských aktivítach tzv. huaqueros v strednej a južnej Amerike, vyhľadávani terakotových súch kultúry Nok v africkej Nigérii či dokonca o obchodovaní s historickými artefaktmi z mrožoviny v Grónsku. Obchod s kultúrnym dedičstvom patrí ešte stále k najvýnosnejším obchodom na svete, niektoré zdroje ho dokonca radia globálne na štvrté miesto, po obchode s ľuďmi, drogami a zbraňami.

Autor týchto riadkov sa s kultúrnou kriminalitou stretol ako v pozícii zástupcu riaditeľa Trenčianskeho múzea v Trenčíne, ktoré podalo v súvislosti s podozreniami z krádeží zbierkových predmetov niekoľko trestných oznámení, tak v pozícii znalca v odbore „Kultúra“, odvetví „Archeológia“. Ako znalec absolvoval v asistencii polície nejednu domovú prehliadku, ktorá nepatrí práve k vyhľadávaným zážitkom. Nejednen páchatel by takejto rannej návšteve uniformovaných príslušníkov policajného zboru bezpochyby odolal. Každý má však na výber. Ak máš čisté vedomie, nemáš sa čoho báť.

Na konci tohto príspevku sa nachádzajú odkazy na webstránky medzinárodných projektov, venovaných nezákonnému obchodu s kultúrnym dedičstvom. Je to veľmi zaujímavé a zároveň smutné čítanie.

8. Záver.

Právne predpisy nepatria medzi najpopulárnejšie aspekty ochrany a manažmentu kultúrneho dedičstva. Z autopsie môžem povedať, že zmýšľanie právnikov a „kultúrníkov“ je často veľmi rozdielne, čo nevyhnutne generuje istý typ latentného konfliktu. Je však potrebné disponovať aspoň základným prehľadom o právnej úprave kultúrneho dedičstva, pretože – ako nás učili v škole – neznalosť zákona neospravedľuje. Snáď tento článok posluží ako základný odrazový mostík k aplikácii právnych predpisov alebo ako základný sumár znalostí – akési právne minimum – pre všetkých, ktorí v slovenských podmienkach pracujú v organizáciách, ktoré chránia alebo manažujú kultúrne dedičstvo.

Zdroje:

- *Michalík 2009a* – T. Michalík: Právne aspekty ochrany archeologického kultúrneho dedičstva v Európe. In: Archeologické rozhledy LXI-2009, s. 524-546
- *Michalík 2009b* – T. Michalík: Detektoristi – hrobári archeológie? In: Historická revue 10/2009, s. 72-73
- *Michalík 2010* – T. Michalík: Právne aspekty archeologického výskumu. In: Kuzmová, K. ed.: Klasická archeológia a exaktné vedy. Výskumné metódy a techniky. Vyd. Trnavská univerzita v Trnave, 2010, s. 183-199
- *Michalík 2012* – T. Michalík: Nová trestnoprávna úprava ochrany kultúrnych pamiatok na Slovensku. In: Zprávy památkové péče 4/2012, s. 289-290
- *Michalík 2013* – Krádeže predmetov kultúrneho dedičstva ako strata časti identity pohľadom právnika. In: Múzeum 1/2013
- *Michalík 2015* – T. Michalík: Nadobúdanie archeologických nálezov do zbierok múzeí. K ochrane archeologického kultúrneho dedičstva in fondo. In: Múzeum 2/2015, s. 2-4
- *Michalík 2019* – T. Michalík: Archaeological Heritage, Treasure Hunters, Metal Detectors and Forgeries in the Centre of Europe (Archaeology and Law in Slovakia). In: S. Campbell, L. White eds.: Competing Values in Archaeological Heritage. Vyd. Springer, 2019, s. 63-76.
- *Michalík-Malec-Jenčík 2022*: T. Michalík, J. Malec, P. Jenčík: Poklad lužické šlechtičny z Karpat. In: Detektor Revue 6/2022, s. 32-35

Kultúrna kriminalita:

- www.traffickingculture.org
- www.lootedart.com (databáza diel, ukradnutých v období 1933-1945)
- <https://www.interpol.int/en/Crimes/Cultural-heritage-crime/Stolen-Works-of-Art-Database> (Interpol, databáza ukradnutých umeleckých diel)